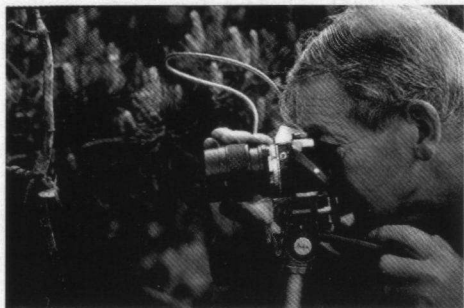

korte mededelingen

11 AUGUSTUS 1925 - 22 MEI 2000
In memoriam Aart Smit

Aart Smit fotografeert een Viervleklibel, Landgoed Staverden bij Elspeet, omstreeks 1986.
Foto: Koos Dansen.

Op 22 mei 2000 overleed op 74-jarige leeftijd Aart Smit te Nunspeet. Aart Smit schreef gedurende zo'n veertig jaar talloze alleraardigste artikelen en 'stukjes' over de natuur, gebaseerd op zijn eigen veldwaarnemingen. Dit deed hij onder meer in de Lepelaar (later Vogels), Natuur en Techniek, Het Vogeljaar, Gelders Landschap, De Boerderij en in de verenigingsbladen van de Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe, KNNV Noordwest-Veluwe en IVN-Nunspeet. Als verdienstelijk natuurfotograaf illustreerde hij veel van zijn artikelen zelf. Verreweg de meeste impact had echter zijn wekelijkse natuurrubriek in diverse Nunspeetse huis-aan-huis bladen, waarvan in tientallen jaren ver over de duizend afleveringen verschenen. Ik ben ervan overtuigd dat deze natuurstukjes velen tot liefde en interesse voor de natuur hebben gebracht of deze hebben vergroot en verdiept. Bij mij - van 1977 tot 1986 inwoner van Nunspeet - was dit zeker het geval. Terecht werd Aart Smit in Nunspeet en omgeving decennialang beschouwd als DE natuurkenner van de streek en hij gold als de voornaamste plaatselijke vraagbaak en adviseur in natuuraangelegenheden. In 1980 werden

Aart Smit noteert de gegevens van drie zojuist door hem geringde Bosuilen naast hem, in het Zandenbos te Nunspeet, omstreeks 1990 (broedgeval in konijnenhol).
Foto: Koos Dansen.

55 van zijn natuurartikelen gebundeld in het boek 'Langs binnenpad en brandgang, natuurleven op de Veluwe'. Wie dit doorneemt zal merken hoe breed zijn interesse was en dat hij ook stilstond bij allerhande 'klein spul' waar menigeen aan voorbijgaat, maar waarvoor velen dankzij zijn stukjes meer oog kregen.

Naast zijn bovengeschetste natuureducatieve rol maakte Aart Smit zich ook verdienstelijk als onderzoeker. Hij was een fervent vogelringer en medewerker van het Vogeltrekstation in Heteren en hij plaatste en inventariseerde honderden nestkastjes rond Nunspeet. Ook hierover publiceerde hij regelmatig en deskundig.

Aart Smit kwam oorspronkelijk uit Haarlem. Als beroepsmilitair verhuisde hij al in 1952 naar Nunspeet. Hij ontloopte zijn natuuractiviteiten in zijn vrije tijd en na zijn pensionering, puur als liefhebberij. Eind 1998 kreeg hij longkanker, waarna één long operatief werd verwijderd. Na allerhande complicaties ging het - naar omstandigheden - enige tijd weer vrij goed met hem. Vorig jaar trok hij als vanouds met zijn snorfiets de natuur in, kroop in zijn zelf aangelegde schuilhut bij een drinkpoeltje voor vogels in de Boswachterij Nunspeet, maakte foto's en schreef weer stukjes over zijn natuurbelevissen. Maar eind vorig jaar speelde zijn ziekte weer op in de vorm van uitzaaiingen. Moedig ging hij de strijd aan door een aantal chemokuren, maar uiteindelijk moest hij zich toch gewonnen geven.

Wij verliezen in hem een plezierige kameraad en een praktische veldbioloog pur sang, die zijn kennis van en hart voor de natuur door zijn ontelbare artikelen en dialezingen op een directe, aanstekelijke manier op anderen wist over te dragen.

■ Koos Dansen, Woudrichemstraat 131, 6844 GH Arnhem (038) 383 11 48.

Zie ook 'Anser', nummer 2, juli 2000, bladzijden 2, 3 & 4.

Hangjongeren

Op 31 mei 2000 's avonds na het tellen van Gierzwaluwen vlogen twee Gierzwaluwen dicht om onze flat heen. Zo dicht dat het opviel, want er broeden maar twee paren in onze wijk. Ik bleef kijken en plotseling klapte een Gierzwaluw op de derde verdieping tegen de muur, vlak onder de daklijst en bleef daar hangen, verticaal, kopje net onder de lijst. Nummer twee vond het maar niets en probeerde minutenlang de partner van de muur af te vliegen. Nummer één liet zich niet verjagen en bleef rustig hangen, uiteindelijk voegde nummer twee zich bij de ander en gezamenlijk brachten ze al hangend de nacht door. De volgende ochtend waren ze weg. Ze bleven echter terugkomen, iedere avond weer. Onbegrijpelijk. Ik ben gaan rondbellen en trof alleen maar ongelovige Thomassen: dat doen Gierzwaluwen alleen maar tijdens trekvluchten als ze vermoed of volledig uitgeput zijn door zware wind en/of regen, dan kunnen ze in trossen aan muren van huizen of rotsen hangen. maar het weer was helemaal niet slecht, het was toen redelijk warm. Na vijf dagen belde een vriendin de brandweer om bij mij kas-

De gierzwaluwliehebbers kwamen op 24 juni bijeen op Landgoed Schothorst te Amersfoort. Foto: Fred van der Lelie.

ten te plaatsen, wie weet. Dat vonden ze wel leuk, ze moeten toch wekelijks oefenen. Binnen een kwartiertje hingen ze. Diezelfde avond was er paniek bij de beide vogels, ze vonden hun plekje veranderd en vlogen schreeuwen rond de flat, raakten de kasten aan maar durfden niet te landen. De volgende avond waren ze gelukkig toch weer terug en sliepen ze, jawel, onder de kasten. Veertien nachten duurde dit. Op 14 juni regende het al vroeg in de avond en het hield niet op. Ze hebben toen kennelijk een andere plek gevonden en zijn niet meer teruggekomen, alhoewel er nog steeds twee Gierzwaluwen boven onze flat rondvliegen. De kasten zijn, voor zover ik weet, niet gebruikt. Het moeten jonge vogels zijn geweest die nog niet aan broeden toe zijn en ze zijn waarschijnlijk gelokt door een Boomkruiper die in mei nog onder de daklijst broedde. Wie meer van dit soort waarnemingen af weet, mag het zeggen.

■ Marleen Andriessen, Fidelolaan 78, 1183 PN Amstelveen, e-mail: <jonker.andriessen@wxs.nl> (020) 645 52 07.

Landelijke coördinatorenendag van Stichting Gierzwaluwenwerkgroep - Nederland te Amersfoort

Het was één grote familie van gierzwaluwliehebbers die op 24 juni op Landgoed Schothorst bijeenkwam. De landelijke coördinatorenendag bracht zo'n 65 gierzwaluwbeschermers uit heel Nederland en zelfs uit België naar Amersfoort. De gastspreker Erich Kaiser kwam uit buurland Duitsland. Eén keer per jaar organiseert het stichtingsbestuur een dergelijke bijeenkomst om dank te zeggen aan alle coördinatoren die zo veel werk verzetten om de bedreigde Gierzwaluw te beschermen. Vijf jaar geleden officieus begonnen in Amsterdam met een uitgezette tocht langs gierzwaluwkolonies was deze bijeenkomst, nu in Amersfoort georganiseerd door Marjo en Fred van der Lelie, de vierde officiële.

Marjo en Fred mochten daarvoor het Landgoed Schothorst gebruiken. Toen om 12 uur de zaal openging hadden ze de koffie bruin en de coördinator, Günther Prang, uit Groede (Zeeuwsch-Vlaanderen) bracht speciale broodjes mee in de vorm van een Gierzwaluw. Marjos Mourmans die het landelijk gierzwaluwenwerk op poten zette

tracteerde als elk jaar op salades en aardbeien met slagroom.

Vanaf 13.00 uur deed iedereen verslag van waarmee hij of zij in zijn of haar regio bezig is. Zo vertelde Marjo van der Lelie over de nestgelegenheden in oude gebouwen. In de Middeleeuwen deed men aan de ene kant pogingen om de eieren en de jonge Gierzwaluwen op te eten als aanvulling op de benodigde eiwitten. Aan de andere kant was er al een soort natuurbescherming daar men zich ervan bewust was dat de Gierzwaluwen het insectenbestand in toom kunnen houden. Nadat Marjo op de nestgaten in de oude gebouwen had gewezen vestigde ze de aandacht op Sovon, de landelijke organisatie voor vogeltelling. Die vogelatlanten uitdeelt met de stand van zaken ten aanzien van de diverse vogelsoorten. Daar Gierzwaluwen zeer moeilijk zijn te tellen zal in samenwerking met de Sovon een nieuwe telmethode worden ontwikkeld.

Er werd gesproken over de Vogelwet 1936 waarin staat dat niemand in het broedseizoen nesten mag verstoren of slopen. Nederlandse gemeenten gaan dit in hun bouwverordening opnemen en er op letten of er zich in oude of te slopen panden nestplaatsen bevinden. Amsterdam en Haarlem zijn de eerste gemeenten die dit hebben vastgelegd. Marjo van der Lelie: *'Ik hoop dat Amersfoort ook zo ver zal komen om het in de bouwverordening op te nemen!'*

Marjos Mourmans sprak over de telmethode, Hein Verkade over een mislukt project, Angeniet Kam over de activiteiten in Haarlem en Noord-Holland, Gerard Schuitemaker over doordringen bij grote projecten, Marleen Andriessen over bouwvergunningen en de Vogelwet 1936 en Chris Mulder over een opmerkelijke gebeurtenis in een nestkast. Een hoogtepunt van de bijeenkomst vindt Marjo het relaas van de gierzwaluwonderzoeker-gast spreker uit Duitsland, Erich Kaiser die vanuit zijn huis te Kronberg in Duitsland via zeventien nestkasten met glazen wand de Gierzwaluw dagelijks observeert. Aan de buitenkant van zijn huis 'ontvangt' hij het ene jaar tien paartjes, het volgende jaar kunnen dat er dertig of zelfs veertig zijn. Marjo is er jaloers op! Via publicaties en lezingen verspreidt hij zijn bevindingen. Hij preekt de unieke inzet van de Nederlandse Gierzwaluwenwerkgroep die een spectaculaire uitzondering vormt ten aanzien van de omringende landen.

Na afloop gingen de gierzwaluwliefebbers mee naar Marjo's huis waar ze voor Vogelopvang in Soest zes jonge verweerde Gierzwaluwen (op)-voedt. Omdat het een koude dag was waren er helaas voor Marjo en haar gasten bij het Amersfoortse station met zijn nieuwe nestmogelijkheden geen Gierzwaluwen waar te nemen.

Bron: weekblad De Stad Amersfoort, Anco Mali, 7 juli 2000.

Vuurwerk verjaagt Halsbandparkieten op slaapplaats

In De Gierzwaluw, het verenigingsblad van de Vogelwerkgroep Amsterdam, verscheen in het nummer van juli 2000 (jaargang 38, nummer 2, bladzijden 10-13) een interessant artikel van Bert Kamp over Halsbandparkieten op de slaapplaats in Amsterdam-Slotermeer in 1999.

Rond Kerstmis 1998 werden circa 400 Halsbandparkieten van hun slaapplaats verjaagd door vuurwerk. Volgens passanten werd een drietal vogels gedood of verwond en de slaapplaats bleef daarna onbezet tot eind januari 1999 (weer circa 250 exemplaren), op 6 februari circa 160 exemplaren en begin april nog circa 145 exemplaren. Dit aantal bleef tot begin augustus vrijwel constant. Een maximum van circa 400 exemplaren werd in december bereikt. Op 25 januari 2000 werd de slaapplaats verlaten. Vuurwerk op Oudjaar verstoorde hen niet, maar harde knallen brachten wel veel onrust.

Travel Report Service: onmisbare informatie voor vogelaars op vakantie

Dutch Birding Travel Report Service (DBTRS) van Stichting Natuurschool is overgenomen door Eco Tourist Services en zal voortaan kortweg Travel Report Service gaan heten. De Travel Report Service beheert een uitgebreid internationaal bestand van ruim duizend vogelreisverslagen. De verslagen bevatten up-to-date informatie over vogelwaarnemingen in het buitenland. Vaak zijn handige kaartjes en checklists bijgesloten. Een goed vogelreisverslag is onmisbaar voor iedere vogelaar die (een deel van) zijn vakantie naar vogels gaat kijken. De Travel Report Service is vanaf 1 oktober 2000 operationeel. Eco Tourist Services is een klein reisbureau gespecialiseerd in duurzame vogel- en natuurreizen in samenwerking met het Vogeljaar. De Travel Report Service is voor Eco Tourist Services een nieuwe activiteit. De service wordt gezien als een dienstverlenende aanvulling op de vogel- en natuurreizen voor individuele reizigers.

De catalogus met alle vogelreisverslagen is vanaf 1 oktober 2000 op onze website te bekijken: <www.ecotouristservices.nl>. Verslagen zijn dan rechtstreeks on-line te bestellen. Klanten die niet over een internetaansluiting beschikken, kunnen schriftelijk of telefonisch (op woensdagavond tussen 18.00-22.00 uur) vogelreisverslagen bestellen. De kosten bedragen f 0,40 per bladzijde plus een bijdrage van f 15,- aan porto- en administratiekosten. Nieuwe verslagen zijn welkom. Als vergoeding ontvangt de schrijver(ster) één of meer vogelreisverslagen uit het bestand van tweemaal de lengte in bladzijden van zijn/haar eigen ver-

slag. Richtlijnen voor het schrijven van een goed vogelreisverslag zijn op onze website te vinden of worden op aanvraag per post verstuurd.

■ Meer informatie bij: Eco Tourist Services, Edo van Uchelen, (0521) 38 35 19, fax: (0521) 38 35 18, E-mail: <evu@ecotouristservices.nl>.

WEIDEVOGELBESCHERMERS SLAAN HANDEN IN EEN

Dramatische achteruitgang aantal Grutto's

De daling van het aantal Grutto's in Nederland is dramatisch. Van de 87.000 broedparen in 1990 zijn nu nog maar 58.000 paren over. En dat terwijl de West-Europese Grutto voor het belangrijkste deel op Nederland is aangewezen voor zijn voortplanting. Geschrokken van de jongste cijfers kwamen tal van organisaties bij elkaar om na te gaan hoe ze het tij kunnen keren.

Over de Grutto is veel bekend. Ze zijn afhankelijk van graslanden waarin ze nestelen en hun jongen grootbrengen. Al jaren zijn tal van vrijwilligers en boeren in heel Nederland actief om de nesten te markeren zodat die bij het maaien gespaard kunnen blijven. Ook zijn reservaten gevormd, waarin het beheer speciaal gericht is op weidevogels en boeren hebben overeenkomsten afgesloten met de overheid om bepaalde delen van hun land later te maaien of langer nat te houden. Nu blijkt dat de beschermingsmaatregelen niet toereikend zijn en het gaat snel achteruit met de Grutto. Te lang is ervanuit gegaan dat de Grutto zich op het moderne boerengrasland zou kunnen handhaven. Maar Grutto's prefereren een mozaïek van weide, gemaaide, ongemeaide, vochtige en nattere graslanden. Het is daarbij cruciaal dat een deel van de graslanden pas na 15 juni wordt gemaaid om aan de opgroeiende kuikens voldoende beschutting en insecten te geven. Juist die variatie in grondgebruik is grotendeels verdwenen uit de huidige, grootschalige landbouw. Belangrijke conclusie van de bijeenkomst is dat veel moet worden gedaan om meer mozaïek in het landschap te creëren. Om dat te bereiken is nauwere samenwerking nodig per gebied, provincie en op landelijk niveau tussen natuurbeschermende organisaties, verenigingen voor agrarisch natuurbeheer, boeren, weidevogelbeschermers, wetenschappers en overheden. Ook is extra inspanning nodig van de overheid om tot effectieve bescherming van weidevogels te komen.

Zo moet er meer geld en aandacht komen voor een meer effectieve inzet van de bestaande instrumenten en voor het inspelen op de groeiende mogelijkheden van het agrarisch natuurbeheer. Subsidie mag niet de beperkende factor zijn bij weidevogelvriendelijk beheer. Wel is het van belang dat subsidies in de toekomst worden vervangen door een duurzamere manier van belonen van weidevogelvriendelijk beheer. Alhoewel weidevogelvriendelijke maatregelen met name in West-Nederland vruchten lijken af te werpen blijft onderzoek nodig naar mogelijk andere belangrijke oorzaken die aan de achteruitgang ten grondslag kunnen liggen. Daarnaast zal de internationale verantwoordelijkheid van Nederland voor weidevogels als de Grutto een rol moeten gaan spelen bij overwegingen en afwegingen in de Ruimtelijke Ordening.

De komende periode wordt er hard gewerkt aan een Plan van Aanpak om de achteruitgang van de Grutto tegen te gaan. Want alle betrokken weidevogelbeschermers zijn het er over eens dat de Grutto niet uit Nederland hoeft te verdwijnen als nu actie wordt ondernomen!

Slechte positie weidevogels schreeuwt om maatregelen

Na tientallen jaren van achteruitgang bij de weidevogels is dit proces nog steeds niet tot staan gebracht. Waarom ging het zo'n twintig jaar geleden nog wel redelijk goed? Misschien omdat er toen niet zo massaal, 's nachts en kort bij de grond werd gemaaid? Wat toen werd gemaaid, was voldoende voor de veestapel, die alleen in de winter op stal stond. Of ging het beter omdat er nog geen mestinjecteurs bestonden, die de oppervlaktestructuur van het land vernielden? Het grondwaterpeil is steeds meer verlaagd en de landbouwmachines werden alsmat groter. Ligt het aan de jacht? Ooit waren de regels niet zo streng als nu. Er kan niet meer worden gejaagd op de dieren - stootvogels en Vossen bijvoorbeeld - die de weidevogels kunnen bedreigen, maar ook niet meer op de vogels zelf. Er zijn genoeg redenen te bedenken die wellicht oorzaak zijn van de teruggang van de weidevogel. Exacte gegevens zijn nog steeds niet bekend of bekendgemaakt. Hoe lang duurt het nog voor de overheid eens aan het werk gaat en een onderzoek instelt? Misschien dat er dan doelgerichter en beschermend kan worden opgetreden. Het is al heel laat voor de weidevogel, maar misschien nog niet te laat.

Hans Lindeboom, Zwolle.

Bron: Dagblad De Telegraaf, rubriek 'Wat u zegt', 11 juli 2000.

NATUURONTWIKKELING BIJ STAATSBOSBEHEER EN WERELD NATUUR FONDS LAAT RESULTATEN ZIEN

Spectaculaire aantallen

Kwartelkoningen in de Gelderse Poort

Deze zomer werden er door vogelaars spectaculaire aantallen Kwartelkoningen gehoord. Vooral in het uiterwaardengebied van Staatsbosbeheer, waar nieuwe natuur is ontwikkeld, gaat het om grote aantallen. Zo werden nu in de Gelderse Poort veertig Kwartelkoningen gehoord tegenover zes in 1999. In het hele uiterwaardengebied zijn honderd mannetjes gehoord.

Volgens Staatsbosbeheer en het Wereld Natuur Fonds is dit een historisch hoogtepunt (in 1997 werden in heel Nederland ongeveer honderd exemplaren geteld).

De Kwartelkoning is in Nederland, onder andere door het vroege maaien, een zeldzame broedvogel geworden. Het is ook een van de meest kritische (met uitsterven bedreigde) broedvogels van Nederland. De soort broedt alleen op plekken waar hooiland en water elkaar afwisselen en het gebied regelmatig overstroomd. Het rivierengebied en de Gelderse Poort zijn daarom bij uitstek een plaats om te broeden. De Kwartelkoning wordt zelden gezien. De aantallen worden vastgesteld door in deze periode 's avonds en 's nachts te

luisteren naar de roep van het mannetje. Met het roepen probeert het mannetje een vrouwtje te lokken.

Door intensivering van de landbouw was de soort bijna verdwenen maar door de grote toename van het aantal Kwartelkoningen in de natuurgebieden van Nederland lijkt het er op dat de soort definitief is teruggekeerd. Staatsbosbeheer streeft naar grote eenheden en door de vondst van deze Kwartelkoningen blijkt weer dat het streven naar grote eenheden van groot belang is.

Kwartelkoning gedijt in Drenthe

De Kwartelkoning is sinds kort weer actief in Drenthe. Zien doe je deze zeldzame hoenderachtige niet, maar horen wel.

Vogelliefhebbers vangen weer veelvuldig de mechanisch klinkende lokroep 'crex-crex-crex' op. De mysterieuze vogel zat vooral op tientallen plaatsen in de Drentse beekdalen.

Volgens Stichting Het Drentse Landschap is de Kwartelkoning dankzij het maaibeeld van de boeren weer veel te horen. Het hoge grasland is namelijk een favoriete verblijfplaats voor dit familielid van het Waterhoentje. Hij wil dolgraag in hooiland zijn nestje bouwen.

Hij lukt een vrouwtje door te roepen, vooral in rustige, zwoele nachten en soms urenlang. Pas nadat hij een dame heeft verleid, houdt hij zijn snavel.

Voorzover bekend staat de huidige populatie Kwartelkoningen in Nederland in verband met ontwikkelingen in Oost-Europese broedgebieden. Vooral in Rusland zijn veel landbouwgebieden braak komen te liggen. De Kwartelkoning profiteerde hiervan en bracht veel jongen groot. Later zijn veel van deze vogels door Europa gaan zwerven.

Bron: Gr. DB, 6 juli 2000.

Biddende Steenuil

Na mijn korte mededeling in het vorige nummer van het Vogeljaar 48 (3): 130 heb ik nog weinig reacties ontvangen omtrent het bidden van Steenuilen maar inmiddels is mij wel duidelijk dat het in de literatuur reeds lang maar niet vaak is beschreven.

In *Der Steinkauz* van Siegfried Schön, Wolfgang Scherzinger, Klaus-Michael Exo & Rottraut Ille, Die Neue Brehm-Bücherei (1991) wordt op bladzijde 108 gesproken over 'Rüttelflug' bij het beschrijven van de jachtmethoden van de Steenuil. In *Athene noctua*, *Weltbibliographie* van Jean-Claude Génot, uitgave van de Fondation suisse pour les rapaces (1989) wordt op de bladzijden 40, 62 en 73 het 'Rütteln' in de literatuur aangegeven.

Op bladzijde 40 wordt gerefereerd aan een uitgave van *Ardea* 27: 260-261 waarin G.A. Brouwer (1938) een artikel schrijft 'Over het bidden van *Athene noctua vidalii* A.E. Brehm'. De *Ardea* hierop naslaand ontdekte ik dat op 23 mei 1919 in 'de Ooij bij Nijmegen' het bidden van een Steenuil voor G.A. Brouwer iets bijzonders was terwijl zijn metgezel Ad Oomen het een weinig ongevoelzaam verschijnsel vond. G.A. Brouwer had dit in het westen van het land nog nooit waargenomen. Zijn tweede waarneming dateert van 20 mei 1925,

'bij de eerste avondschemering aan de IJssel te Doesburg' waar hij 'de vogel de jaagwijze zag vertoont op groote hoogte, zeker 6 à 7 meter boven het grasland'. Daarna volgen nog twee waarnemingen van G.A. Brouwer op 5 juli 1932 'ten Westen van de Harensche wildernis en in den avond van 27 mei 1938 mijn 4e waarneming onder Veghel (N.-Br.)'. Verder wordt in dat artikel nog vermeldt dat 'de heer E. Abma op 18 april 1938 ongeveer twintig minuten na zonsondergang boven de bosrand aan den Schelmschen weg bij Arnhem' een Steenuil had zien bidden. Het maakte op de heer Abma 'een zeer vreemden indruk omdat de vleugels zoo vlug trillend bewogen werden. Men zou eerder aan een zweefvlieg dan aan een Torenvalk denken.'

Op bladzijde 62 wordt gesproken over een artikel van J.E. Malmstigen (1970) 'Ryttling hos minervauggla, *Athene noctua*' uit Vår Fågelvärld 29: 231.

Op bladzijde 73 staat onder nummer 713 vermeldt dat A.G. Tayler (1944) het in British Birds 37: 178 in het artikel 'Little Owl hovering' heeft over 'hovering' van Steenuilen.

Overgeven van prooi

Als vervolg op mijn waarnemingen die zijn vermeld in mijn vorige korte mededeling in het Vogeljaar nog het volgende:

Op maandag 5 juni 2000 in de vroege ochtend zat ik te fotograferen in Sint Anthonis in de buurt van een steenuilenkast waarin vijf uilskuikens zaten. Het mannetje (?) Steenuil ving een Veldmuus op ongeveer dertig meter bij mij vandaan, vloog toen naar een hoop takken/hout (op veertig meter bij mij vandaan) en begon te blazen en zachtjes te fluiten. Daarna stopte hij de Veldmuus onderin de stapel hout en vloog weg. Direct daarna kwam het vrouwtje (?) naar de houtstapel en haalde de Veldmuus eruit en vloog ermee weg bovenin een hoge Eik en peuzelde de Veldmuus op. Blijkbaar geeft het mannetje prooi op deze manier over aan zijn partner en komt zodoende niet in de nabijheid van het nest.

Is er meer bekend van het bidden van Steenuilen en het overgeven van prooi? Ik zou het graag weten en dan eventueel opnemen in het Vogeljaar.

■ Wim Smeets, Bachlaan 111, 3752 HG Bunschoten (033) 298 31 47 of (06) 20 97 37 52.
<smeets.foto@hetnet.nl>

'Kerkuilboer' Johan Kleissen overleden

In Weerselo werd landbouwer Johan Kleissen begraaven, die vrijdag 18 april op zeventigjarige leeftijd overleed. Kleissen kreeg landelijke bekendheid door zijn liefde voor vogels. Op zijn erf broedde in de jaren zeventig de toen in Nederland bijna uitgestorven Kerkuil. Door de maatregelen die Kleissen op zijn boerderij nam, wist deze vogelsoort zich te herstellen waardoor de Kerkuil langzaam maar zeker weer in de gehele regio broedt. Voor zijn werk ontving hij een oorkonde van Vogelbescherming Nederland. Ook andere vogels waren hem lief: op zijn erf hingen 550 nestkasten en plaatste hij een ooievaarsnest. Een familielid wil het natuurvriendelijke boerenbedrijf in de geest van Kleissen voortzetten.

Bron: Tubantia, 18 april 2000.

Nog maar weinig reacties ontvangen over het bidden van Steenuilen.
Foto: Wim Smeets.

Gouden Lepelaar voor Maria Quist

Maria Quist kreeg in 1999 de Gouden Lepelaar uitgereikt. Dit is de onderscheiding van Vogelbescherming Nederland voor personen die zich op uitzonderlijke wijze hebben ingezet voor de bescherming van vogels. Maria Quist is de motor achter de Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN) en de inspirator van vele vrijwilligers. Ze coördineert de activiteiten van de WRN, die voorlichting geeft aan belangengroepen, cursussen organiseert en wetenschappelijk onderzoek verricht. Al vele jaren brengen de vrijwilligers van de WRN bovendien de illegale vervolgingen van stootvogels in kaart en ze werken waar nodig, samen met de politie en de Algemene Inspectie Dienst (AID) om daar wat aan te doen. In het algemeen gaat het beter met de stootvogels in Nederland dan ooit tevoren. Alle reden dus om Maria Quist met de Gouden Lepelaar te verrassen.

Bron: Jaarverslag 1999 Vogelbescherming Nederland, bladzijde 24.

Gouden Gruttoprijs 2000 voor Texelse weidevogelbeschermers

Giel Witte heeft als coördinator van de weidevogelbescherming op Texel zaterdag 17 juni de Gouden Gruttoprijs 2000 van Landschapsbeheer Noord-Holland in ontvangst genomen. Giel kreeg de prijs namens de uit inmiddels 24 personen bestaande groep die elk voorjaar weer de velden intrekt op zoek naar nesten van weidevogels met als doel deze te beschermen. De groep ontving de prijs onder meer omdat ze zich al zeventien jaar lang hiernmee bezighoudt met steeds meer mensen die op een steeds grotere oppervlakte de nesten beschermen.

Op Texel werd al aan weidevogelbescherming gedaan lang voordat Landschapsbeheer Noord-Holland zich in 1994 opwierp als stimulator van het vrijwilligerswerk ten behoeve van flora en fauna in de provincie. In 1983 vroeg Vogelbescherming

Giel Witte (links) coördinator van de Weidevogelbeschermingsgroep Texel neemt de Gouden Gruttoprijs 2000 in ontvangst van weidevogelcoördinator Onno Steendam van Landschapsbeheer Noord-Holland. De trofee werd uitgereikt op 17 juni in de schuur van de familie Van Heerwaarden in De Waal, een van de landbouwbedrijven die aan de nestbescherming meewerken.
Foto: D. Maas.

de vogelwerkgroep om hun activiteiten voor de weidevogelbescherming over te nemen. Om ervaring op te doen zijn toen een paar ervaren Friese vogelwachters gevraagd om instructies te geven. En die konden er wat van. In een half uur tijd hadden ze vijf nesten gevonden, en toen Giel het zesde nest vond met vijf eieren was hij meteen verkocht, zoals hijzelf memoreerde in zijn dankwoord.

In de eerste jaren werden de nesten gezocht op 137 hectare land bij boeren die een overeenkomst hadden met Vogelbescherming. Inmiddels is het aantal gegroeid tot 24 personen en er werd op meer dan duizend hectare landbouwgrond gezocht naar nesten. De inspanningen vorig jaar resulteerden in 385 kievitsnesten, 282 scholekster-nesten, 22 nesten van Grutto, 10 nesten van Kluten, 7 van Wilde Eenden, 1 van een Zomertaling, 3 van Veldleeuweriken en 1 van een Bontbekplevier.

Het eigen initiatief was een andere reden waarom de groep voor de prijs van dit jaar in aanmerking kwam. Het juryrapport, waaruit Onno Steendam van Landschapsbeheer Noord-Holland citeerde, vermeldde verder dat het opleiden van de vrijwilligers, de start- en evaluatieavonden, de verwerking van de resultaten en het onderhouden van de goede contacten met alle betrokken partijen hebben geleid tot het uitreiken van de prijs op Texel.

Verder maakte Giel van de gelegenheid gebruik om een oproep te doen voor nog meer mensen, er waren vooral in het noorden van het eiland nog te veel 'witte' plekken op de kaart.

■ Martin de Jong, Verlorenkost 5, 1794 BA Oosterend, Texel, (0222) 31 82 48.

Bron: De Skor, 19 (3): 73-74.

Drie Nederlandse musea tonen historische atlassen

Liefhebbers van historische prenten komen deze zomer aan hun trekken. Het Rijksmuseum Amsterdam, het Dordrecht Museum en het Historisch Museum Rotterdam hebben de handen ineen geslagen en tonen van 8 juli tot 15 oktober

drie historische atlassen.

Dit zijn unieke verzamelingen prenten, portretten en tekeningen die de afgelopen eeuwen zijn gemaakt over destijds actuele onderwerpen. Vaak zijn het prenten die destijds voor kranten of tijdschriften werden gemaakt. Zo zijn er afbeeldingen te zien van dijkdoorbraken of aangespoelde potvissen.

Het Rijksmuseum toont de historische atlas van Frederik Muller, een fanatiek verzamelaar van historische prenten uit de 19de eeuw. Muller verzamelde vrijwel alle historische prenten over gebeurtenissen in Nederland en de overzeese gebiedsdelen. Hij beschreef alle gebeurtenissen die op de prenten zijn te zien in chronologische volgorde, waardoor een geschiedenis in beeld ontstond.

Zijn vierdelige catalogus die tussen 1863 en 1881 verscheen, is nog steeds een standaardwerk. Hiervoor gebruikte hij ook prenten van de eveneens bekende verzamelaars Simon van Gijn en Abraham van Stolk, die eveneens historische atlassen samenstelden. Hun collectie prenten is te zien in respectievelijk Dordrecht en Rotterdam.

(ANP)

Bron: Metro, 4 juli 2000.

GRAFICUS, TEKENAAR, SCHILDER Theo van Hoytema in het Fries Natuurmuseum

In het Fries Natuurmuseum in Leeuwarden is tot en met 29 oktober 2000 de tentoonstelling 'Theo van Hoytema, graficus, tekenaar, schilder' te zien. Theo van Hoytema (1863-1917) was een van de meest geliefde Nederlandse kunstenaars in de periode rond 1900. Hij was een veelzijdig kunstenaar, hij maakte grafiek, tekeningen, schilderijen, ontwerpen voor meubels en aardewerkdecoraties. Maar het bekendst is hij geworden door zijn kalenders en boekillustraties. Het Fries Natuurmuseum heeft een keuze gemaakt uit de grote collectie met werken van Van Hoytema uit het Gemeentemuseum Den Haag.

Van Hoytema haalde de inspiratie voor zijn kunstwerken vooral uit de natuur. Het Fries Natuurmuseum heeft vanzelfsprekend gekozen voor

werken waarin de natuur een grote rol speelt. De tentoonstelling is grofweg in tweeën te delen, waarbij het eerste deel vooral gaat over planten en het tweede over dieren. Een ruimte is geheel gewijd aan de illustraties van Het Ielijke jonge eendje (naar het sprookje van Andersen).

Van Hoytema's liefde voor de natuur ontstond toen hij ging werken in het 's Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden. Hier moest hij zeer nauwkeurig en gedetailleerd verscheidene dieren natekenen. Deze tekeningen werden voor wetenschappelijke doeleinden gebruikt en moesten dus aan allerlei strenge eisen voldoen. Toen Van Hoytema van kunstenaarsvrienden de kritiek kreeg dat zijn dieren levenloos waren (wat geen wonder was, want hij tekende opgezette dieren na) ging hij in dierentuinen naar de natuur werken.

Het Fries Natuurmuseum heeft geprobeerd om de sfeer van het vorige fin de siècle terug te halen in de tentoonstelling. Dit is onder andere gebeurd door antieke houten vitrinekasten te gebruiken. Daarin staan een aantal opgezette vogels tentoongesteld, die ook in de werken van Van Hoytema zijn te zien. Vooral de vele soorten reigers met hun lange veren en elegante nekken zullen een mooi gezicht zijn in combinatie met de kunstwerken.

Voor groepen en basisscholen zijn speciale programma's ontwikkeld. Hier kan telefonisch informatie over worden ingewonnen.

■ Fries Natuurmuseum, Schoenmakersperk 2, 8911 EM Leeuwarden, (058) 212 90 85.

EXPOSITIE OVER OUDE FRUITRASSEN

Appels en peren

Van 23 september tot en met 14 oktober 2000 wordt in het Natuurcentrum 'De Schaapskooi' van de Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden, Overboeicop 15 te Schoonrewoerd een expositie 'Appels en Peren' over oude fruitrassen gehouden.

De openingstijden van de fruittentoonstelling zijn dinsdag tot en met zaterdag van 13.00 uur tot 17.00 uur.

INTERNATIONAL WILDLIFE-ART EXHIBITION

Wild in de natuur 2000

Europa's grootste internationale wildlifetentoonstelling 'Wild in de Natuur', die jaarlijks in 't Kunsthuis van het Oosten in Enschede wordt gehouden, vindt dit jaar plaats van 5 november tot en met 26 november 2000. Vanwege het enorm toegenomen aantal aanmeldingen werd er voor 't eerst sinds 22 jaar, een toelatingscommissie ingesteld waarin de volgende heren zitting hadden: A Wittgen directeur museum 'Natura Docet' in Denekamp, G. J. Garsen, kunsthistoricus, kunsthandelaar, J. Nijhuis, botanicus.

Zij hadden de moeilijke taak om uit de 226 inzendingen een keuze te bepalen. Uiteindelijk werden en 43 kunstenaars uit verscheidene landen geselecteerd waaronder:

Tsunéhiko Kuwabara uit Japan die, gefascineerd door de vibraties van het leven der dieren, zijn impressies in bronzen sculpturen heeft vastgelegd.

Michele Vitaloni uit Italië, die de bezoekers vorig jaar verraste met levensgrote beschilderde houtsnijwerken van vogels, waarbij zelfs de fijne donsveren zeer gedetailleerd waren uitgewerkt.

Terry Donahue uit Amerika met zijn zeer krachtige pasteltechniek en levendige kleuren.

Lyn & Rob St.Clair-Mullen, beiden eveneens uit Amerika. Lynn met haar impressionistische schilderijen terwijl Rob eerder een zeer toegewijde fijnschilder kan worden genoemd.

Zo ook de uit België afkomstige Johan De Crem met zijn gouaches.

En uiteraard Ron Meilof uit Nederland, die vorig jaar door het publiek werd uitgeroepen tot winnaar van de wisseltrofee. Andere Nederlandse deelnemers aan de expositie zijn: Kees Bos, Marinus Burgmeijer, Jaap Deelder, Lion A. Feijen, Rosalie Hammink, Dick van Heerde, Alexandra Klimas, Elwin van der Kolk, John A. van der Laan, Ulco Laponder, Léon R. van der Linden, Ari Stolk, Jeroen Verhoeff, Pieter Verstappen, Jan Roeland Vos, Jan Weenink, Ruud Weenink en Jan Wessels.

Deze prijs zal ook dit jaar weer worden toegekend aan de artist(e), die van het bezoekende publiek de meeste stemmen ontvangt.

Tezamen zullen er ruim 370 originele en fantastische schilderijen, tekeningen en sculpturen in de 400 m² grote galerieruimte zijn te zien.

† Kunsthuis van het Oosten, Gronausevoetpad 28, 7511 BL Enschede, (053) 43 25 84. De openingstijden zijn van 5 november tot en met 26 november 2000, maandag tot en met zondag van 11.00 uur tot 17.00 uur en donderdag van 11.00 uur tot 21.00 uur.

De toegang is gratis en er is een prachtig geïllustreerde kleurencatalogus tegen betaling verkrijgbaar. Alle geëxposeerde werken zijn te koop, maar blijven bij eventuele verkoop tot het einde van de expositie tentoongesteld.

Prespa Park gesticht

Op 2 februari 2000, op de 'World Wetland' dag, hebben de eerste ministers van Griekenland, de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië en Albanië een overeenkomst getekend die de stichting van Prespa Park mogelijk maakt. Dit is het eerste grensoverschrijdende beschermde gebied in Zuidoost-Europa en de totstandkoming ervan is van internationale betekenis voor de regio. Het meer en het omringende gebied worden aangeduid als het Ramsargebied (Ramsar Site).

De ministers benadrukten het belang van de werkzaamheden die hebben geleid tot deze overeenstemming, in het bijzonder die van de Vereniging tot Bescherming van Prespa (Society for the Protection of Prespa, SPP), een coalitie natuurbeschermingsorganisaties, waaronder drie vogelbeschermingsorganisaties: de RSPB (Royal Society for the Protection of Birds, Engeland) DOF (Denemarken) en de HOS (Griekenland).

Bron: World Birdwatch 22 (2): 8 (juni 2000).

Australië op bres voor de albatros

Australië heeft gisteren om internationale maatregelen gevraagd om de albatros te redden. Door nieuwe vismethoden dreigen twintig van de 24 soorten in hoog tempo te verdwijnen. Het vissen met lange lijnen heeft de afgelopen drie jaar al minstens 250.000 van de grote zeevogels gedood.

Bij de speciale vismethode worden lange lijnen in zee uitgezet met daaraan duizenden ijzere haakjes. Vooral stropers hanteren deze methode vaak. Als de vogels in de golven duiken, blijven ze steken aan de haakjes en verdrinken ze. De Australische milieuminister Hill zei dat een internationale aanpak is vereist. De albatros vliegt namelijk duizenden kilometers heen en weer over de Indische, de Atlantische en de Stille Oceaan.

(Reuters)

Bron: Dagblad De Telegraaf, 11 juli 2000.

Biesbosch uitgebreid met duinlandschap

De Biesbosch wordt uitgebreid met een uniek stuk natuurgebied.

Staatsbosbeheer, beheerder van de Biesbosch, heeft een van de laatste restjes rivierduinlandschap in Nederland op de Kop van den Ouden Wiel, bij het gebied ingelijfd. De instelling heeft de pacht over het terrein van een boer in Dordrecht gekocht.

Het is een relatief klein gebied (zo'n tien hectare) op de kruising van de Beneden Merwede en de Nieuwe Merwede. Staatsbosbeheer is blij met haar aanwinst. De combinatie van rivieren en duinen en de invloed van de getijden in het zoetwatergebied, creëren een leefruimte voor flora die nergens in Nederland is te vinden.

Althans, dat unieke leefgebied moet weer in het nieuwe stuk Biesbosch worden hersteld. Voordat plantjes als het Geelhartje, de Gele Morgenster en de Weidekervel weer zijn te bewonderen, moeten Staatsbosbeheer en de Biesbosbezoeker nog enkele jaren geduld hebben. Het land is door de vorige eigenaar lange tijd intensief bemest, omdat hij zijn vee op het grasland liet grazen. Het natuurgebied moet daarom eerst een paar jaar 'verschrallen' zodat er weer hooiland van kan worden gemaakt en het rivierduinlandschap in haar oorspronkelijke staat wordt hersteld.

Bron: Bas Haan in Metro, 6 juli 2000.

Constateringen in laatste verslag Europees Milieu-agentschap

Een luchtverontreiniging die onze gezondheid ondermijnt, afvalbergen waar we geen raad mee weten, oorverdovende geluidsoverlast, verstikkende 'zomersmog', een natuur die achteruit holt... Ons leefmilieu raakt steeds verder aangetast. Het laatste verslag van het Europees Milieu-agentschap stelt dit vast, ook al wordt er melding gemaakt van enige vooruitgang: de rivieren worden schoner, de ozonlaag heeft nu de mogelijkheid zich te herstellen en de emissies van een aantal grote vervuilers verminderen. In de loop van de afgelopen paar jaar heeft de Europese Unie (EU) 'groene' regels ingevoerd en 'milieuvriendelijke' doelstellingen geformuleerd; deze moet men nu strikt toepassen, aldus in hoofdlijnen het rapport.

Het in Kopenhagen gevestigde Europese Milieu-agentschap, dat sinds 1993 ons leefmilieu bestudeert, wijst diverse gebieden aan waarin de huidige ontwikkeling de verkeerde kant opgaat. Deze variëren van een verslechtering van de bodem

tot de aantasting van de kuststreken, het platteland en de berggebieden. De al maar groeiende afvalbergen en de bedreigde biodiversiteit zijn andere voorwerpen van zorg, ook al heeft men op deze gebieden een aantal verbeteringen geconstateerd.

Het terrein waarop de EU de afgelopen tijd de beste resultaten heeft geboekt, is de strijd tegen het dunner worden van de ozonlaag, die ons beschermt tegen gevaarlijke stralen van de zon. Men is er namelijk in geslaagd de productie van chemische stoffen die het ozon, dat zich heel hoog in de atmosfeer bevindt, aantasten, terug te dringen of uit de wereld te helpen.

De EU heeft nog meer vooruitgang geboekt, maar volgens de deskundigen nog lang niet genoeg. Zodoende heeft men de vorm van verontreiniging kunnen terugdringen die bijdragen aan de verzuring van de lucht en die het uitsterven van bossen kan veroorzaken en, in de steden, gebouwen en monumenten kan aantasten. Zo ook is, in de rivieren, de afvalstort van vervuilde stoffen, zoals fosfor, verminderd, hetgeen tot een zekere verbetering van de situatie heeft geleid.

Momenteel wordt in de meeste lidstaten van de EU ten minste 80% van hun grondgebied gebruikt voor economische activiteiten zoals landbouw, industrie en vervoer, alsook voor uitbreiding van de steden met alle vormen van gebruik die men daarvan maakt.

En onze activiteiten zullen in de toekomst nog meer ruimte gaan innemen. Binnen tien jaar zal er in principe 12.000 km extra autowegen bijkomen en een groei van 5% van de stedelijke bevolking zal het oppervlak dat door de verstedelijkte gebieden wordt ingenomen, evenredig doen toenemen.

Ons milieu zal de komende jaren onder enorme druk komen te staan, zo waarschuwt het rapport, en wel op drie terreinen in het bijzonder: het broeikas effect dat zorgt voor de verhoging van de temperatuur op aarde, de gevaarlijke chemische stoffen en het afval.

De specialisten verwachten dat de emissies van gasen met broeikas effect zullen toenemen en dat de concentraties van deze gasen in de atmosfeer tot 2050 zullen toenemen: 45% wat betreft het koolzuurgas en 80% voor methaan. De temperaturen en de zeespiegel zullen gelijktijdig stijgen.

De uitstoot van gevaarlijke chemische stoffen zou eveneens toenemen en wel tot 2010, met name kwik, cadmium en koper. Het is een zeer zorgwekkend feit dat voor driekwart van de chemische stoffen die in grote hoeveelheden in de EU geproduceerd en verkocht worden, men niet beschikt over voldoende analyses om de gevaren die zij voor het milieu inhouden, te kunnen vaststellen. Daarentegen zou, dankzij het beleid van de EU, de vervuiling door stoffen zoals lood en bifenylen moeten verminderen.

Wat het afval betreft, hiervoor zijn de doelen van de EU niet gehaald, ondanks het succes dat in het noorden van Europa met recycling is geboekt. De afvalproductie en -stort gaan onverdroten door en de hoeveelheden zullen de komende jaren waarschijnlijk nog toenemen.

Bron: Eurofocus, nummer 25: 5-6 (1999).